

אנרגיה, דולרים וכוח:

השקעות קטר במזרח התיכון ומדיניותה האזורית

רון דויטש¹

אמיר קטר השייחי תמים בן חמד אאל ת'אני (קרדיט Drop of Light/Shutterstock.com)

תקציר:

- המלחמה הנוכחית מדגישה ביתר שאת את האתגר שקטר מציבה לביטחון הלאומי של ישראל. יחד עם זאת, אף על פי שנכתב רבות על מדיניותה האזורית של קטר – טרם נעשה מיפוי של דפוסי השקעותיה במזרח התיכון, אף שמשאביה הכלכליים מהווים מקור ה"עוצמה הקשה" המרכזי שלה.

¹ דוקטורנט ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית. מילא בעבר תפקידי מחקר במשרד לביטחון הפנים ובמרכז למחקר מדיני שבמשרד החוץ.

- מאמר זה סוקר את מאפייני השקעותיה של דוחה באזור ומצביע על ארבעה יעדים קטריים חשובים שהן מסייעות להשיג: שימור הדומיננטיות בשוק הגז האזורי, ביצור הביטחון התזונתי, הפגנת נכסיות כלפי ארה"ב ו"גידור פוליטי" שיספק למדינה המפרצית רשת ביטחון בעת הצורך.
- בהקשר הנוכחי, המאמר טוען שהוואקום שהתפתח בסוריה ובלבנון בעקבות המלחמה יוצר סכנה של זרימת מימון קטרי שעלול לעצב אותן לרעת ישראל. על ישראל לפעול ככל יכולתה כדי לסכל את האיום, בין היתר באמצעות שיתוף פעולה עם מדינות מפרציות מתונות יותר וניצול סמיכותה הגאוגרפית.
- בזירה האזורית הרחבה יותר, מומלץ שישראל תפעל לסכל את תוכניות החיבוריות המשותפות לקטר ולתורכיה, בין היתר באמצעות השקעת מאמצים בזירוז יוזמת ה-IMEC שהושקה בתקופת ממשל ביידן.
- כמו כן, מומלץ שישראל תגדיל באופן ניכר את תקציב הסיוע של משי"ב במשרד החוץ ותשתמש בו בין היתר כדי להתחרות בהשפעתה של קטר במדינות האזור.

רקע:

נראה שהיחס של מקבלי ההחלטות בישראל לקטר היה מאז ומעולם אמביוולנטי. מחד גיסא, קטר הייתה המדינה המפרצית הראשונה (לצד עומאן) שקיימה יחסים גלויים כלשהם עם ישראל ושימשה את מדיניות ישראל כלפי רצועת עזה עד לשביעי באוקטובר (בין אם בדיעבד היה הדבר נכון ובין אם לא). מאז המלחמה קטר ממלאת תפקיד מרכזי בתיווך בכל הקשור לעסקאות החטופים, דבר שבגינו אף זכתה ל"הכרת תודה" פומבית מצד ראש המל"ל צחי הנגבי. מאידך גיסא, במקרים רבים – במהלך המלחמה אך גם לפניו – פוליטיקאים בכירים האשימו את קטר בתמיכה באסלאם קיצוני ובטרור והפגינו כלפיה חוסר אמון.

יחד עם זאת, נדמה שמתקפת הפתע של חמאס, בן טיפוחיה, המחישו ביתר שאת את האתגרים שהיא מציבה לביטחון הלאומי של ישראל. כפועל יוצא מכך, עולה גם הצורך לבחון באופן מקיף את המדיניות הישראלית כלפיה ולגבש חלופות שייתנו להם מענה. מתחילת המלחמה פורסמו בישראל כמה עבודות מקיפות ביחסי קטר-ישראל והמדיניות האזורית הקטרית,² אולם להבנתי טרם נבחן לעומק האופן שבו משאבי העתק הפיננסיים של המדינה הזעירה משתלבים בהם.

לרוב, ההשקעות הקטריות מוזכרות בהקשרים של "עוצמה רכה" ומימון של קבוצות אסלאם רדיקלי ברחבי העולם. זהו כמובן רובד חשוב, אולם הוא רק אחד מני רבים. כמדינה זעירה ונטולת כוח צבאי של ממש, הכספים הקטריים הם מקור ה"עוצמה הקשה" העיקרי שלה. בשל כך, כשם שמחקר צבאי משמש לניתוח מאפיינים ודפוסי פעולה של צבאות יריבים, חיוני גם לבחון את הדפוסים ו"תפיסת

² ראה את המחקרים של נועה לזימי ממכון משגב ושל מורן זגה, אריאל אדמוני ומריאן בשאראת מטעם מכון מתווים בקישורים הבאים: ['חסי ישראל-קטאר: אתגרים מרכזיים והמלצות למדיניות'; קטר.pdf](#)

ההפעלה של ההשקעות הקטירות באזור. כפי שאראה בהמשך, נושא זה הוא אקוטי במיוחד בעת הנוכחית, כאשר ההתפתחויות האחרונות במלחמה הובילו ליצירת וואקום בסוריה, ובמידה פחותה בלבנון. הנסיבות הגאופוליטיות, ובראשן עליית קרנה של תורכיה – שפורסת על קטר את חסותה – מגדילות את הסיכון לזרימה מוגברת של כספים קטירים לאזורים אלו באופן שיעצב אותם – באופן שלא לטובת ישראל – לשנים רבות קדימה.

ההשקעות הקטירות ברחבי העולם – רקע כללי:

השחקנית המרכזית במערך הענף של ההשקעות הקטירות ברחבי העולם היא קרן ההון הריבונית הקטרית המכונה "רשות ההשקעות הקטרית" (QIA). הרשות נוסדה ב-2005, מה שהופך אותה לקרן צעירה באופן יחסי. יחד עם זאת, היא גדלה באופן מהיר כאשר כיום שווייה הכולל מוערך בכ- 526 מיליארד דולר, מה שהופך אותה לקרן ההון הרביעית בגודלה במפרץ (לאחר הקרנות של מאע"מ, כוית וסעודיה) והתשיעית בעולם כולו.³ החלק הגדול ביותר של השקעות הרשות – כשליש – מושקע בקטר עצמה. היעד השני בחשיבותו הוא ארה"ב עם כ-20% מהנכסים, כאשר השאר (45%) מפוזר בשאר העולם.⁴

מבחינה ארגונית, הקרן כפופה ל"מועצה העליונה לעניינים כלכליים והשקעות", אשר בראשה עומדים אמיר קטר וסגנו (וכוללת בין היתר את שרי החוץ, האוצר והכלכלה) ומאשרת את אסטרטגיית ההשקעות של הרשות, וכן בוחנת את ביצועיה.⁵

חשוב להדגיש שההשקעות הקטירות ברחבי העולם, בתצורתן הנוכחית, הן בסך הכול התפתחות יחסית חדשה. בראייה היסטורית, ניתן להצביע על כמה אבני דרך אשר להן תפקיד חשוב בהתגבשות מדיניות ההשקעות הקטרית באזור. הראשונה שבהן היא תחילת ההפקה של הגז הטבעי במדינה, שהזרים כספים רבים וזמינים להשקעה. תחילת ההפקה של כמויות גז משמעותיות במדינה הייתה בשנת 2004, כשנה לפני הקמת רשות ההשקעות. אף שקטר מייצאת גם נפט בכמויות נאות (אם כי לא דרמטיות בהשוואה לשוק העולמי), זהו הגז ששם אותה בקדמת הבמה כשחקנית אסטרטגית בשוק האנרגיה העולמי. ההחלטה להתחיל להשקיע בהפקת גז, ובפרט ב"שדה הצפוני" (שדה הגז הקונוונציונלי הגדול בעולם, שאותו היא חולקת עם איראן), הייתה בשעתה הימור גדול של נסיך הכתר דאז – לימים האמיר חמד (אבי האמיר הנוכחי) בשנות השמונים.⁶ זאת, הרבה לפני שלגז הטבעי הייתה החשיבות שיש לו כיום.

שלב נוסף שניתן למנות הוא "האביב הערבי". במקרה הזה לא מדובר בהשפעה על הרווחים הזמינים למדינה, אלא על עיצוב מדיניות החוץ שלה, כאשר ההשקעות הן אחד האמצעים המרכזיים שבסל

³ [Top 100 Largest Sovereign Wealth Fund Rankings by Total Assets - SWFI](#)

⁴ [Qatar Investment Authority News and Company Profile | AGBI](#)

⁵ [QIA 2022.pdf](#)

⁶ Matthew Gray, *Qatar: Politics and the Challenge of Development* (Boulder: Lynne Rienner, 2013) pp. 93-94

הכלים. אם בשנים שקדמו לאביב הערבי התאפיינה המעורבות הקטרית באזור בעיקר בפעולות תיווך (למשל "הסכם דוחה" שנחתם ב-2008 לפתרון המשבר בלבנון, וכן גם בחבל דרפור הסודני ובתימן), הרי שמאז 2011 היא הפכה הרבה יותר פרו-אקטיבית וכללה תמיכה אקטיבית בהתקוממויות בצפון אפריקה ובסוריה.⁷ בפן הכספי, נראה שהדבר לווה גם בגידול ניכר בהשקעות הקטריות באזור. אם בוחנים למשל את התפלגות הסיוע הפיננסי של קטר למדינות האזור (ראה להלן) ניתן לראות שכ-75% מהכספים ניתנו בעשור שבין 2011 ל-2022.⁸

לבסוף, אי אפשר שלא להתייחס למצור על קטר ב-2017. את המצור, או החרם, הטילו על קטר סעודיה, מאע"מ, בחריין ומצרים וכלל בין היתר מניעת מעבר באוויר, בים או ביבשה משטחם למדינה. מי שנחלץ לעזרתה של קטר היו דווקא שתי מעצמות אזוריות לא-ערביות – תורכיה ואיראן (שסיפקו לקטר נתיבי ייבוא חיוניים דרך שטחן). על אף משאביה הכספיים הגדולים, מאפייניה הגאוגרפיים ותלותה בייבוא דרך סעודיה, מאע"מ והמפרציות האחרות הביאו לכך שהמצור פגע בה קשות עם ירידה של כ-30% בייבוא, באופן שאילץ אותה למצוא חלופות (יקרות יותר מטבע הדברים).⁹ גם אם בסופו של דבר המשבר בין קטר ושכנותיה יושב והמצור הוסר, הוא המחיש באופן כואב למקבלי ההחלטות במדינה את מידת פגיעותה.¹⁰ כפי שנראה בהמשך, בין התחומים העיקריים שבהם קטר משקיעה באזור, ייתכן שכלקח מכך, נמצאים ביטחון מזון ותשתיות תחבורה, בדגש על נמלים.

ההשקעות הקטריות באזור – מגזרים מרכזיים:

חשוב לשים את הדברים בפרופורציות הנכונות: "הכסף הגדול" בכל הקשור להשקעות הקטריות נמצא מחוץ למזרח התיכון. הערכות עבר הניחו שבערך 21% מסך כל ההשקעות הקטריות נמצאות במזרח התיכון ובאפריקה,¹¹ וסביר להניח שכיום האחוז נמוך יותר (אפילו באופן ניכר). המטרה העיקרית של רשות ההשקעות היא להרוויח כסף על ידי רכישות מושכלות של נכסים בעלי ערך. מטבע הדברים, נכסים שכאלו נמצאים בעיקר במקום שקיימת טכנולוגיה מתקדמת, תעשיית הייטק מפותחת וחברות בעלות נוכחות בינלאומית גדולה. במזרח התיכון, לעומת זאת, ניתן להצביע על מספר מצומצם של מגזרים מרכזיים שבהם מושקע עיקר הכסף הקטרי. למגזרים אלו, כפי שנראה להלן, יש כמה רציונלים אפשריים משל עצמם, שלא כולם בהכרח כלכליים גרידא.

⁷ Cristian Coates, *Qatar and the Arab Spring* (Oxford: oxford university press, 2014) pp. 99–100

⁸ [Gulf Bailout Diplomacy](#)

⁹ Mustafa Ali, 'The Gulf Blockade: A Fifth Qatari Economic Stage is Imminent' in Mahjoob Zwieri and others (eds), *The Gulf 2017 Crisis: an Interdisciplinary Approach* (Berlin: Springer 2021) pp. 294–295

¹⁰ שם, עמ' 288.

¹¹ François Aïssa Touazi, 'Gulf Sovereign Wealth Funds: Observatoire of Arab-Muslim World and Sahel Foundation for Strategic Research', *Foundation for Strategic Research* 2019

אנרגיה:

נראה שאחד מהיעדים של השקעות קטר במזרח התיכון הוא ביצור הדומיננטיות שלה בשוק הגז הטבעי האזורי. המדינה המפרצית הקטנה היא כאמור מעצמת גז, כאשר הרזרבות שעומדות לרשותה מציבות אותה במקום השלישי בעולם (אחרי רוסיה ואיראן).¹² באופן ספציפי, קטר מייצאת בעיקר גז טבעי מונזל (LNG), מוצר שמאפשר גמישות בייצוא – מה שהתברר כקריטי בעקבות השיבושים באספקת הגז הרוסי לאירופה לאחר הפלישה לאוקראינה. הייצוא הקטרי, שהיה באותה תקופה במקום הראשון, ירד מאז 2022 למקום השלישי (אחרי ארה"ב ואוסטרליה) ועומד כיום על כ-105 BCM בשנה.¹³ בשנתיים האחרונות חתמה קטר על סדרה של הסכמים לאספקת גז ארוכת טווח עם מגוון מדינות ובהן הודו, סין, יפן, צרפת וגרמניה. חוזים אלו מחייבים הגדלה ניכרת של תפוקת הגז שלה – דבר שהיא עושה בעיקר דרך השקעות בשדות שבשטחה, כאשר במקביל היא רוכשת נכסים במדינות זרות.

את היקף ההשקעות הקטריות בנושא ניתן לראות באמצעות בחינה של האזורים שבהם המדינה מחזיקה בבלוקים של חיפוש גז. כפי שעולה מנתוני "קטר אנרג'י", קטר מחזיקה (באחוזים משתנים) בבלוקים בלבנון, בקפריסין, במצרים, במרוקו, במאוריטניה ובעומאן.¹⁴

מצרים בולטת במיוחד בהקשר זה, כאשר קטר מחזיקה שם באחוזים ניכרים בלא פחות משבעה אזורי חיפוש (לחופי הים התיכון, בבלוקים "קהיר", "מצרים", צפון אל-דבעה, אל מאראקיה ומזרח פורט סעיד, וכן בלוקים 3 ו-4 לחופי הים האדום).¹⁵ מצרים עצמה, יש לציין, התיימרה להיות עד לא מזמן האב של ייצוא גז נוזלי (מה שהיה ההצדקה הכלכלית הראשונית מבחינתה לרכישת הגז הישראלי). כיום, היא מתקשה יותר ויותר לספק את צרכיה הפנימיים כאשר התפוקה משדותיה הולכת ופוחתת והיא שקועה בחובות לחברות האנרגיה הזרות שבשטחה. אומנם תגליות גז משמעותיות, ובוודאי הפקה באחד מאזורים אלו, טרם נראים באופק, אולם בהתחשב בכך שסביר שמצבה של מצרים רק ילך ויחמיר, ייתכן שיש כאן מהלך קטרי ארוך טווח שיביא בעתיד לתלות מצרית בחברת האנרגיה שלה. אפשר לשער כי זהותו של שר הנפט המצרי הנוכחי – כרים בדאוי, לשעבר מנהל אזור המזה"ת של ענקית האנרגיה SLB (שפועלת גם בקטר) – עשויה רק לסייע למהלך שכזה.

מדינה נוספת שבה יש נוכחות בולטת של השקעות קטריות בתחום האנרגיה היא עיראק. עיראק היא מקרה מעניין (אם כי לא ייחודי) של מדינה שנהנית מצד אחד מרזרבות גדולות מאוד של נפט וגז, אולם בו בזמן סובלת ממשבר אנרגיה כרוני. בין כושר הייצור לביקוש העיראקי קיים פער ניכר אשר מוביל לא אחת להפסקות חשמל תכופות. אחד ממאפייני החולשה של משק האנרגיה העיראקי הוא תלות אנרגטית משמעותית באיראן (בשיעור של בערך כשליש מהייצור העיראקי) – דבר הפוגע באופן עמוק

¹² Trishita Deb, [Natural Gas Statistics 2024 By Reserves, Production, Consumption, Market us, 2025](#)

¹³ נתוני סוכנות המידע האנרגטי של ארצות הברית: [LNG exports, 2014-2024 – Charts – Data & Statistics - IEA](#)

¹⁴ ראה את הדו"ח לשנת 2023 של חברת קטר אנרג'י [QatarEnergy Annual Review 2023.pdf](#)

¹⁵ [QatarEnergy acquires two blocks of Egyptian offshore exploration rights – Middle East Monitor](#); [QatarEnergy offshore Egypt acquisition, offshore Technology, 2024](#); [China steps up presence in Iraq's oil, gas sector as US players stay on sidelines | S&P Global, 2024](#)

ביכולת לייצב את המדינה. מאפיין בעייתי נוסף של המשק העיראקי הוא הדומיננטיות הגוברת של חברות האנרגיה הסיניות והרוסיות על חשבון המערביות – מה שמעורר מורת רוח רבה בארצות הברית.¹⁶

מהסיבות הללו, קשה להמעיט בחשיבות ההשקעה של קטר אנרג'י, יחד עם חברת טוטאל הצרפתית, במיזם גידול הגז האינטגרטיבי (GGIP). פרויקט זה נועד להגביר את תפוקת הגז והנפט של עיראק דרך הקמת תשתיות בהשקעה ראשונית של 10 מיליארד דולר, כאשר חלקה של החברה הקטרית עומד על 25%.¹⁷ מעבר לכך, תאגיד UUC הקטרי חתם ב-2023 על מזכר הבנות לבנייה של שתי תחנות כוח בעיראק בשווי של כ-2.5 מיליארד דולר נוספים.¹⁸ לכן, אפשר לומר שמנקודת המבט המערבית ההשקעות הקטריות הללו ממלאות שני תפקידים גאופוליטיים קריטיים: הן מסייעות לייצב את עיראק ולהקטין את תלותה באיראן, וכן מסייעות לבלימת ההשתלטות הסינית-רוסית על מגזר האנרגיה במדינה.

נראה שבמזרח התיכון אין אף גורם שיכול לאתגר את ההגמוניה הקטרית בשוק הגז. לצד זאת, המהלכים הקטריים מסייעים לה לנטרל מראש כל איום עתידי על האינטרסים הכלכליים שלה. אם בוחנים היכן נמצא עיקר ההשקעות הקטריות באזור (ראה נספח), הרי שהן ממוקדות בתורכיה, במצרים, בעיראק ובאלג'יריה (בסדר יורד). זו אומנם ראייה נסיבתית בלבד, אולם אי אפשר להתעלם מכך שמדובר במדינות עם רזרבות גדולות של גז (במקרה של מצרים, אלג'יריה ועיראק) או עם שאיפות למלא תפקיד מרכזי בשוק הגז האזורי (במקרה של תורכיה, מצרים ואלג'יריה). יוצאת הדופן היחידה בהקשר הזה היא איראן, שלה רזרבות גדולות משל קטר וכן יומרה מוצהרת להפוך להאב אנרגיה אזורי. כיום רובו הגדול של הגז האיראני מופנה לשימוש פנימי, כאשר יכולת הייצוא שלה מוגבלת. גם אילו רצתה קטר להשקיע בה כדי לסכל איום עתידי, הרי שהדבר קשה עד בלתי אפשרי לנוכח הסנקציות האמריקאיות שמהן סובלת טהרן.

תשתיות:

כאמור, אחד האירועים המכוננים מבחינת קטר בעשרים השנים האחרונות הוא המצור שהטילו עליה מדינות המפרץ בהובלת סעודיה. המצור הדגיש עד כמה קטר פגיעה למרות המשאבים הרבים שעומדים לרשותה. בהקשר הזה, בולטת ההשקעה של קטר בתחום הנמלים באזור. ב-2018 חתמה קטר עם סודאן על מזכר הבנות בשווי 4 מיליארד דולר לפיתוח נמל סוואכין שלחופי הים האדום,¹⁹ ואילו ב-2019 היא סיכמה עם סומליה על בנייה של נמל חדש בהוביו.²⁰ יחד עם זאת, לנוכח חוסר היציבות הכרוני השורר

¹⁶ [Russia's Gazprom Awarded Iraq's Huge Nasiriyah Oil Development | OilPrice.com, 2024](#)

¹⁷ ראה סוכנות המידע האנרגטי של ארצות הברית: [Gas Growth Integrated Project \(GGIP\) – Policies - IEA](#)

¹⁸ UCC Holding signs a \$2.5 billion MoU with National Investment Commission in Iraq to develop 2 power plants, [Qatar Tribune, 2023](#)

¹⁹ [Sudan, Qatar to sign \\$4 bln deal to manage Red Sea port: ministry | Reuters, 2018](#)

²⁰ [Qatar to build new port in Somalia's Hobyo | Reuters, 2019](#)

בשתי המדינות האפריקאיות האלו, לא ברור מה יעלה בגורל המיזמים השאפתניים הללו. כמו כן, ב-2021 רכשה קטר את נמל אקדניז שבדרום תורכיה, וב-2024 חתמה עם איראן על השקעה בנמל דיאר שלחופי הים הכספי. עניין דומה הביעה אחת מחברות ההשקעות הקטריות ברכישה של שני טרמינלים בנמלי פורט סעיד ודמיטה שבמצרים במהלך 2023, אולם לא ברור מה עלה בגורל הצעה זו בסופו של דבר.²¹

במישור הרחב יותר, ההשקעות הללו מלוות בעניין שקטר מגלה במסדרונות הסחר האזוריים. ב-2024 חתמה קטר על מזכר הבנות משותף עם תורכיה, מאע"מ ועיראק ליישום "דרך הפיתוח" – מסדרון הסחר שאמור לחבר בין נמל פאו בדרום עיראק לאירופה דרך תורכיה (כאלטרנטיבה ליוזמת ה-IMEC שהשיק ממשל ביידן בספטמבר 2023).²² כמו כן, ההשקעה בנמל דיאר האיראני עולה בקנה אחד עם העניין שהיא הביעה ב"מסדרון צפון-דרום" אשר נועד לחבר בין רוסיה והאוקיאנוס ההודי דרך איראן (לאחרונה אף דווח בתקשורת האיראנית על בחינה של מיזם לסלילת כביש תת-ימי שיחבר בינה ובין קטר).²³

בניגוד לתחום הגז, שבו קטר נהנית מהגמוניה, בתחום החיבוריות נראה שהיכולות שלה צנועות יותר, בהתחשב בכך שבתחום זה היא נמצאת בנחיתות מובהקת לעומת שחקניות אחרות ובראשן מאע"מ. גם אם אי אפשר לדחות על הסף יומרות קטריות לשמש בעתיד כהאב של סחר בינלאומי, כיום לכל הפחות ההשקעה שלה בנמלים ובמסדרונות סחר מסייעת לה לבסס את ביטחון המזון שלה בעיתות משבר (ראה להלן).

תחום נוסף שלקטר יש בו אחיזה דומיננטית הוא תשתיות התקשורת. אחת מחברות התקשורת הבולטות באזור היא חברת אורדו הקטרית. על פי נתוני החברה, נכון ל-2023 יש לה כ-48.7 מיליון לקוחות במזרח התיכון ובצפון אפריקה, בין היתר בקטר, בכווית, בעומאן, בעיראק, בתוניסיה ובמרוקו, ואילו נכסיה מוערכים בסכום השווה לכ-8.25 מיליארד דולר.²⁴ עסקה נוספת שקיבלה בולטות ב-2023 האחרונה בתחום זה היא הרכישה של כ-45% מחברת וודאפון המצרית בידי רשות ההשקעות הקטרית, בשווי של כ-1.2 מיליארד דולר.²⁵

²¹ [Qatari firm finalizes purchase of Port Akdeniz in southern Turkey | Daily Sabah, 2021](#); [Iran, Qatar sign MoU on developing Bandar-e Dayyer, Mehr News Agency, 2024](#); [Qatar aims for majority stake in Egypt terminal operators, Middle East Monitor, 2021](#)

²² [Turkiye, Iraq, UAE, Qatar representatives meet for Development Road Project, Middle East Monitor, 2021](#)

²³ [Iran, Qatar pursue plans for world's longest undersea tunnel – IRNA, 2024](#); [Qatar weighs joining North-South International Transport Corridor - Turkic World, 2024](#)

²⁴ ראה את הדו"ח השנתי של החברה: [Ooredoo Annual-Report 2023 English.pdf](#)

²⁵ [Qatar Investment to finalise acquisition of TE's stake in Vodafone Egypt within 2 months, Daily news egypt, 2023](#)

ביטחון מזון:

כמדינה קטנה ובעלת שטח מצומצם, קטר תלויה מאוד בייבוא לאספקת צרכיה החיוניים. המצור שהוטל עליה ב-2017 הוכיח לה שעליה להסתמך יותר על עצמה, ואכן מאז נרשמו עסקאות בולטות להקמה של מפעלי ענק של מזון בבעלות קטרית במדינות שונות. הכלי המרכזי שמשרת אותה בהקשר הזה הוא קרן "חסאד", אשר בבעלות רשות ההשקעות הקטרית. נכסי הקרן באזור פרוסים כמעט בכל מדינות המפרץ, עיראק, סודאן, מצרים, ירדן, סוריה ותורכיה.²⁶ בסודאן, למשל, הקרן חתמה ב-2018 על הסכם עם הממשלה להשקעה של 500 מיליון דולר בתחומי המזון והחקלאות, אשר מצטרפים לשני מיליארד דולר נוספים שהאמירות השקיעה במדינה מאז 2011.²⁷

אחת מהחברות הגדולות שבבעלות קרן "חסאד" היא ענקית החלב "בלנדה". רק בשנתיים האחרונות חתמה החברה על שתי עסקאות ענק עם מצרים ועם אלג'יריה להקמה של מתחמי חוות ומפעלים בשווי של 1.5 ו-3.5 מיליארד דולר, בהתאמה.²⁸ שיתוף פעולה משמעותי בתחום התבואה מתקיים עם תורכיה למשל, כאשר בראשית 2024 נחתם הסכם טורקי-קטרי-קזחי להקמה של מפעל עיבוד דגנים באסטנה בשווי של 200 מיליון דולר, דבר המצטרף להשקעה של 500 מיליון דולר בתחום המזון בתורכיה שהוכרזה ב-2014.²⁹ לשיתוף הפעולה התורכי-קטרי בתחום המזון נראה שהיו גם משמעותיות מדיניות: לפי דיווחים קטר הסכימה לממן משלוחי תבואה לאפריקה בהסכם שיחליף את הסכם היצוא עם רוסיה דרך הים השחור שנחתם בעקבות המלחמה באוקראינה.³⁰

סיוע פיננסי:

מאז פרוץ "האביב הערבי" השקיעה קטר לפחות 21.5 מיליארד דולר במה שניתן לכנות כ"דיפלומטיית חילוץ".³¹ במושג זה הכוונה להשקעות משמעותיות שמדינה משקיעה במדינה אחרת הנמצאת במשבר כלכלי לצורך ייצוב כלכלתה, וזאת לצורך השגת רווחים מדיניים. השקעות אלו יכולות להתבצע, למשל, בצורה של מענקים, תמיכה תקציבית או רכישת איגרות חוב. הכלי הזה פופולרי במיוחד במדינות המפרץ, אשר לרוב נכסיהן הכלכליים הם המנוף העיקרי שעומד לרשותן. המטרות של תמיכה שכזו יכולות להיות מגוונות, ונעות מייצוב של משטרים אשר המדינה התומכת חוששת מנפילתן, דרך השפעה על מדיניות המדינה הנתמכת ועד השפעה על תוצאותיהם של סכסוכים בתוך המדינה הנתמכת או בינה ובין מדינות אחרות.

²⁶ נתוני הקרן: [Investment Portfolio - Hassad Food](#).

²⁷ [Qatar invests half billion dollars in Sudan agriculture, The New Arab, 2018](#)

²⁸ [Algeria signs \\$3.5B deal with Qatari firm to develop world's largest dairy farm, AL-Monitor, 2024; _](#)

[Baladna-Suez-PRL - Eng..pdf](#)

²⁹ [Qatar's Hassad Food, Turkey's Tiryaqi Agro to build grain processing plant in Astana; Hassad Food](#)

[agrees \\$500m Turkey investment, Interfax 2024; Food Navigator, 2017](#)

³⁰ [Media: Russia, Turkey, Qatar prepare new agreement on grain exports, Kiev Independent, 2024](#)

³¹ ראה מחקר שפרסם בנושא מכון IISS: [Gulf Bailout Diplomacy](#)

כאשר בוחנים את התפלגות הסיוע הפיננסי שהעניקה קטר למדינות האזור, ניתן לראות שברוב המכריע הוא מתחלק בין תורכיה ומצרים (10 מיליארד ו-8.28 מיליארד דולר, בהתאמה). סכומים קטנים יותר הוענקו לעומאן (מיליארד), דרום סודאן, מרוקו, תוניסיה ופקיסטן (בין 430 ל-660 מיליון לכל אחת).³²

הדוגמה של מצרים ממחישה את אופן השימוש של קטר בכלי זה. לאחר נפילת מובארכ ועליית מורסי – איש האחים המוסלמים – לשלטון הייתה קטר היחידה מבין מדינות המפרץ שהוסיפה לתמוך במצרים בסכומים שהסתכמו בכ-7 מיליארד דולר. לעומת זאת, בעקבות ההרעה ביחסים בין המדינות לאחר תפיסת השלטון בידי א-סיסי, משכה קטר בחזרה שלושה מיליארד מתוך סכום זה. עם זאת, נוכח התדרדרות ניכרת בכלכלה המצרית לאחר השפעתם המצטברת של משבר הקורונה והמלחמה באוקראינה (באופן שהעלה חשש ליציבות המדינה) חזרה קטר לתמוך פיננסית במצרים, בסכום שהגיע לכ-4 מיליארד דולר נוספים.

בהקשר זה צריך לציין כי לקטר יש פריסה רחבה של בנקים באזור, ואלה יכולים לסייע לה להעביר כספים במהירות למדינות היעד לצורך תמיכה פיננסית בממשלות או לסיוע הומניטרי (ראה להלן). ע"פ דו"ח של הבנק הלאומי הקטרי, נכון ל-2023 ישנם סניפים שלו (או של בנקים שבעלותו) במצרים, עיראק, סוריה, תורכיה, תוניסיה, עומאן, סודאן, תימן ולבנון.³³

סיוע הומניטרי:

לצד תמיכה פיננסית ישירה שנועדה לחלץ ממשלות ממשברים כלכליים, קטר לוקחת על עצמה יוזמות רבות של סיוע הומניטרי, אשר מוכוון ישירות לאוכלוסייה במדינות היעד כאשר לרוב מדובר בסכומים נמוכים הרבה יותר. בישראל, פן זה של מדיניות החוץ שלה מוכר היטב מהכספים שהיא העבירה מדי חודש לרצועת עזה עד למלחמה הנוכחית. מהנתונים שיובאו להלן ניתן לראות שכספים אלו אינם אירוע בודד, אלא חלק ממדיניות רחבה יותר. השחקנית הקטרית המרכזית בתחום הסיוע ההומניטרי היא "הקרן הקטרית לפיתוח". על פי דוחות הקרן, בארבע השנים האחרונות היא השקיעה סכומים מצטברים הנעים בין 500–700 מיליון דולר בכל שנה. סכומים אלו מחולקים לא רק במזרח התיכון אלא גם ברחבי אפריקה ואסיה, במדינות שברובן המוחלט הן בעלות אוכלוסייה מוסלמית כלשהי.³⁴

אחת המדינות הבולטות מבחינת הסיוע ההומניטרי הקטרי היא לבנון. מאז מלחמת לבנון השנייה תרמה קטר במצטבר כחצי מיליארד דולר ללבנון בהזדמנויות שונות. באופן ספציפי, אחד מהנהנים העיקריים של התרומות הקטריות במדינה הוא צבא לבנון, אשר קיבל במצטבר יותר ממאה מיליון דולר, בין היתר לתשלום משכורות וכן בצורה של אספקת מזון ודלק.³⁵ התרומות הקטריות למדינה

³² שם.

³³ ראה את הדו"ח לשנת 2023 של הבנק הלאומי הקטרי: [enAnnualReport2023](#).

³⁴ נתוני הקרן הקטרית לפיתוח: [Reports & Publications - Qatar Fund For Development](#).

³⁵ [A timeline of Qatari aid to Lebanon, L'Orient Today, 2024](#).

באות יחד עם מעורבות פוליטית, כאשר קטר חברה ב"פורום החמש" הכולל מלבדה את ארה"ב, מצרים, צרפת וסעודיה ועסקה בין היתר בניסיונות לפתור את הוואקום הנשיאותי ששרר בלבנון (כולל במהלך המלחמה הנוכחית). כעת, עם בחירתו של הרמטכ"ל (עד לאחרונה) ג'וזף עון לנשיא, התמיכה הקטרית הממושכת בצבא עשויה לתת לה משקל גדול עד יותר במדינה.

מדינות נוספות אשר זכו בעשרים השנים האחרונות לסיוע קטרי ניכר הן למשל סומליה (360 מיליון דולר במצטבר³⁶), אפגניסטן (קרוב ל-90 מיליון דולר לכל הפחות³⁷) ותימן (195 מיליון).³⁸ אחד היתרונות של קטר מהבחינה הזאת הוא שכמדינה לא דמוקרטית מחד גיסא, אך מאידך גיסא בעלת ברית קרובה של ארה"ב ומדינות אירופה, קטר יכולה להעביר כספים בצורה מהירה ויעילה ללא מגבלות חוקיות או בירוקרטיות משמעותיות ובכך לתמוך במדיניות האמריקאית בכל הקשור לשימור היציבות באזורי סכסוך שונים ברחבי העולם. בכך קטר מבססת אפיק נוסף של הפגנת ערכיות כלפי ארה"ב והמערב, זאת מעבר ל"עוצמה הרכה" שהיא רוכשת ביחס לאוכלוסיות המקומיות במדינות היעד.

דפוסי ההשקעות הקטריות והתמורות באזור – בין גידור פוליטי לתלות מעצמתית:

אין בכוונת הנאמר עד כה כדי לרמוז שרווחים כלכליים אינם מהווים שיקול מרכזי במדיניות ההשקעות הקטרית, ובכלל זה באזור. יחד עם זאת, מהנתונים המובאים לעיל ניתן לומר באותה מידה של ודאות שאלו גם אינם מייצגים את התמונה המלאה. בפסקאות הקודמות הבאתי שלושה יעדים בולטים שההשקעות הללו מסייעות להגשים: דומיננטיות בשוק הגז האזורי, ביצור הביטחון התזונתי והפגנת ערכיות כלפי ארה"ב והמערב. מעבר לכך ניתן להציע עוד יעד אפשרי, שהוא אולי מעט כללי יותר אך בעל חשיבות שאינה פחותה מהאחרים – וכוונתי למה שניתן לכנות "גידור פוליטי".

כפי שכבר עמדו על כך חוקרים מספר, האסטרטגיה המנחה של מדיניות החוץ הקטרית, כמו גם של מדינות המפרץ האחרות, היא אסטרטגיה של גידור.³⁹ קטר אינה יכולה להרשות לעצמה לשים את כל יתרה על צד מסוים ולהניח סביבה כלשהי באזור שאין לה בה מנופי השפעה. הפריסה הרחבה של ההשקעות שלה מאפשרת לה "להיות בקשר" עם כל השחקנים החשובים. דבר זה גם מבטיח לה שבשעת הצורך תמיד יהיה מי שיחלץ לעזרתה.

מצרים למשל היא דוגמה מעניינת לכך. באופן מסורתי מצרים תופסת את תנועת האחים המוסלמים כאיום קיומי של ממש על שלטונה, ורודפת באופן אינטנסיבי את אנשיה. לכך יש להוסיף את העובדה שנשיא מצרים הנוכחי אף הדיח בהפיכה צבאית את איש האחים המוסלמים הראשון שנבחר בבחירות

³⁶ Altea Pericoli and Federico Donelli, 'Qatar's foreign aid and political strategies in the Horn of Africa: The case of Somalia', *Global Policy*, 2023

³⁷ Sansom Milton and Ghassan Elkahout, 'Qatar's multifaceted humanitarian role in Afghanistan since August 2021', *Wiley*, 2023

³⁸ [Qatar will work closely with UN to help meet needs of Yemeni people, says FM, Qatar Tribune, 2021](#)

³⁹ ראה למשל [Yoel Guzansky, The Foreign-Policy Tools of Small Powers: Strategic Hedging in the Persian Gulf, Middle East Policy](#), 2015.

(דמוקרטיה באופן יחסי) לנשיא המדינה. והינה, חרף היחסים המתוחים הללו, קטר אינה נמנעת מהשקעה נרחבת במצרים, שנמשכת ביתר שאת לאחר אפיזודה קצרה של משיכת כספי סיוע לאחר עליית א-סיסי.

אולם ייתכן שצריך לסייג מעט את הקביעה הזאת. קטר אומנם נוקטת מדיניות של גידור ביחסיה עם שכנותיה, אולם בניגוד למדינות מפרציות אחרות (בעיקר סעודיה ומאע"מ) אין לה יכולת להוביל מדיניות אזורית עצמאית ללא תמיכה מעצמתית איתנה. גם כאשר היא חורגת מהקונצנוס המפרצי, קטר תמיד נמצאת לצידו של לפחות שחקן אזורי חזק אחד. (כדי לסבר את האוזן ניתן את הדוגמה ההפוכה: מאע"מ, מדינה מפרצית אחרת הנחשבת "קטנה", מובילה מדיניות עצמאית יחסית במגוון סוגיות אזוריות כמו למשל תמיכתה בכוחות ה-RSF בסודאן, או במועצת המעבר הדרומית בתימן. במקרים מסוימים, כמו בכל הקשור לסיוע בעקיפת סנקציות, כמעט אפשר לומר שהיא פועלת ממש נגד המדיניות האמריקאית. קשה לדמיין את קטר פועלת באופן דומה.)

לכן, ניתן לצפות שהמדיניות של קטר, ובכלל זה אופן השימוש שלה בהשקעות באזור, תהיה נגזרת של שני צירי מדיניות עיקריים: של תורכיה ושל ארה"ב.

נתחיל עם המדיניות האזורית התורכית: מלבד ישראל, כמובן, תורכיה היא כנראה המרוויחה הגדולה מנפילת שלטון אסד בסוריה והירידה הכללית בכוחה של ההשפעה האיראנית באזור. בדמשק שולט כעת בפועל ארגון ה-HTS, אשר נתון להשפעה תורכית לפחות חלקית, ואילו באזורים אחרים במדינה נמצא "צבא סוריה הלאומי", הנתון לשליטה תורכית מוחלטת אף יותר.

מבחינת אנקרה, סוריה מהווה חוליה חשובה בשאיפותיה האזוריות ארוכות הטווח. דוגמה אחת היא יוזמת צינור הגז התורכי-קטרי אשר צפוי לעבור דרך סעודיה, ירדן וסוריה אל תורכיה ומשם לאירופה. שר האנרגיה התורכי, אלפארסלאן ביאקטאר, אמר בדצמבר האחרון לאחר נפילת משטר אסד כי החיאת הפרויקט אפשרית "במידה שסוריה תגיע לשלמות טריטוריאלית ויציבות".⁴⁰ מעבר לכך, תורכיה שואפת לנצל את מיקומה הגאוגרפי של המדינה ולחבר אותה למסדרון "דרך הפיתוח" שהיא מקדמת יחד עם עיראק.⁴¹

לתורכיה, שהיא עצמה סובלת ממשבר כלכלי מתמשך, לא בטוח שישנם המשאבים הדרושים כדי לתמוך פיננסית במשטר החדש, על אחת כמה וכמה שלא לקדם לבדה מיזמי תשתית שאפתניים, ועל כן סביר למדי שנראה את הכיס הקטרי העמוק נכנס כעת לפעולה בזירה זו במשנה מרץ, כאשר האינדקציות הראשוניות עד כה מצביעות על מגזר האנרגיה הסורי כתחום שבו היא פעלתנית במיוחד (דוגמאות לכך

⁴⁰ ראה את הדיווח בסוכנות הידיעות הטורקית: [Türkiye-Qatar natural gas pipeline could be revived, says Turkish energy minister](#).

⁴¹ "طريق التنمية" عند منعطف بغداد ودمشق

הן הפרסומים על משלוח תורכי-קטרי צפוי של שתי תחנות כוח צפות למדינה,⁴² וכן על כוונתה לספק גז טבעי למדינה,⁴³ אף שלא ברור בדיוק דרך איזה נתיב).

היחסים הקרובים בין דוחה לאנקרה הם אחד הביטויים הבולטים למגמה רחבה יותר של תמיכה קטרית באסלאם הפוליטי – שממנו רבות ממדינות האזור נרתעות. המישור הפיננסי הוא דוגמה בולטת לכך. אם בוחנים את המרחבים שבהם הכסף הקטרי זוכה לדומיננטיות בהשוואה להשקעות של מדינות ערביות אחרות, הרי שהם שלושה מרכזיים: תורכיה, אלג'יריה והמרחב הפלסטיני (בדגש על עזה). במובן זה, עליית ה-HTS בסוריה מהווה שעת כושר ייחודית שנראה ששתי המדינות ששות לנצל.

ציר המדיניות השני הוא המדיניות האמריקאית. ניתן להתרשם שקטר תלוי במטריית ההגנה האמריקאית יותר מרוב מדינות המפרץ האחרות, כאשר ב-2022 היא אף זכתה למעמד האקסקלוסיבי של מדינה בעלת ברית שאינה חברה בנאט"ו. עלייתו המחודשת של טראמפ לשלטון וחזרתה הצפויה של המדיניות האמריקאית התקיפה כלפי איראן עשויים לדחוף לתפקיד משמעותי אף יותר של קטר בעיראק, בפרט בתחום האנרגיה, כדי להביא לצמצום תלותה בטהרן.

אולם מעבר לכך, אפשר להניח שקטר תוסיף לנצל את נגישותה ואת קשריה באזורים מוכי סכסוך כדי להביא ל"שקט תעשייתי" באופן שמשרת את המדיניות האמריקאית באזור. אחת הדוגמאות לכך היא אפגניסטן, כאשר קטר אירחה בדוחה את חתימת ההסכם בין ארה"ב והטאליבאן ב-2020. חשוב להדגיש כי אף על פי שבמדינות כאלו הסכומים שהיא משקיעה אולי נמוכים במידה רבה בהשוואה למדינות הגדולות והיציבות יותר, אולם כיוון שמדובר במדינות כושלות שלרוב אינן מתפקדות מבחינה כלכלית, המשקל היחסי של כל דולר שמושקע ביחס לתמ"ג המקומי גדול יותר (כך למשל, בערך מיליארד דולר שהושקעו בלבנון במצטבר מהווים כ-5% מתוך כ-20 מיליארד דולר של תמ"ג נכון ל-2022, בעוד שבערך 10–13 מיליארד דולר של השקעות קטריות במצרים מהוות בערך 2.5% מכמעט 400 מיליארד דולר תמ"ג). יכולתה לייצר "שקט תעשייתי" באמצעות השקעות עשויה להתגלות כנכסיות בייחוד עבור ממשל טראמפ – ששואף בדיוק לכך.

מכל מקום, אף על פי שבין צירי המדיניות הללו קיימת חפיפה רבה, אפשר להניח שהציר האמריקאי יגביל את זה התורכי במקרים שבהם ייחצו קווים אדומים של וושינגטון, למשל בהקשרים של תמיכה בגורמים קיצוניים מדי, או בפגיעה בבעלות ברית אחרות של ארה"ב (כמו ישראל).

מנקודת המבט הישראלית, האפשרות שכספים קטריים משמעותיים יזרמו באופן מוגבר לאזורים הסמוכים לה, ובפרט מצרים, לבנון וסוריה, צריכה בהחלט להטריד את מקבלי ההחלטות. כעת, עם השינויים הטקטוניים המתרחשים באזור, תרחיש כזה בדיוק עלול להתפתח. כפי שגורס הפתגם הידוע "בעל המאה הוא בעל הדעה", השקעות קטריות בסוריה ובלבנון, אפילו בהיקפים קטנים נומינלית

⁴² [Syria to receive electricity-generating ships from Qatar and Turkey | Reuters, 2025](#)

⁴³ [Qatar launches an initiative to Supply Gas to Syria for Electricity Generating, Syrian Arab News Agency, 2025](#)

(באופן יחסי לסך כל השקעותיה) עלולים להשפיע הן על דעת הקהל והן על האליטה במדינות הללו בדיוק בתקופה הקריטית שבה מתעצב (בסוריה) או עשוי להתעצב (בלבנון) סדר פוליטי חדש.

הסכנה הזאת גדולה במיוחד כאשר לוקחים בחשבון את המהירות שבה נחפזות ארה"ב ומדינות המערב להסיר את הסנקציות מעל סוריה וארגון ה-HTS, באופן שאחת מתופעות הלוואי שלו עשויה להיות קלות מוגברת שבה תוכל קטר לתמוך בגורמים קיצוניים ללא בקרה של ממש.

ישראל יכולה לנסות לשתף פעולה עם מדינות מפרציות אחרות, בייחוד מאע"מ, כדי לסכל את ההשפעה הפוטנציאלית של הכספים הקטריים בגבולותיה. בהשוואה אליהן, ההשקעות הקטריות באזור נמוכות יחסית. אם ניקח את כספי הסיוע הפיננסי כמשל, קטר אחראית רק ל-18.3% אחוז מכלל הסיוע המפרצי, בעוד שמאע"מ וסעודיה אחראיות ל-25.3% ו-39.2%, בהתאמה.⁴⁴ מה שישראל יכולה לתרום מצידה הוא הנגישות הגאוגרפית – בייחוד לנוכח אחיזתה הנוכחית בשטחים בדרום לבנון ובאזור החיץ בסוריה – וכן טכנולוגיות מתקדמות בתחומי מים, אנרגיה ואגרו-טק למשל. הוואקום הנוכחי שקיים לפי שעה באזורים אלו עשוי להפוך את המלאכה לקלה יותר מאשר להוציא את קטר מאזורים שבהם היא כבר מושקעת עמוקות כמו עזה (אם כי בוודאי גם על זירה זו יש לתת את הדעת).

מנגד, במעגל המדינות הרחוק יותר, ייתכן שבמקרים מסוימים ניתן יהיה להפיק מההשקעות הקטריות תועלות טקטיות נקודתיות. למשל, לנוכח המדיניות התקיפה של ממשל טראמפ כלפי איראן ייתכן כי בעידוד ארצות הברית השקעות קטריות בעיראק עשויות לשמש לבלימת השפעתה של טהרן במדינה אשר במלחמה האחרונה הודגמו הסיכונים הביטחוניים הנשקפים ממנה לישראל. על ישראל לשקול כיצד ניתן לנצל תרחיש זה – תוך כדי בחינה זהירה של סיכונים-משנה החבויים בו.

המלצות למדיניות:

לישראל, כידוע, אין כלי מקביל לרשות ההשקעות הקטריות או אחת מקרנות ההון העצומות של מדינות המפרץ שבאמצעותן היא יכולה להיאבק באופן אפקטיבי בהשפעתה של קטר במזרח התיכון. אומנם לאחר תגליות הגז הוקמה קרן עושר ישראלית לצורך ניצול הרווחים לטובת הדורות הבאים, אולם גודלה הנוכחי לפי שעה זניח למדי, ולא נראה שאפשר לעשות בה שימוש כלשהו למטרות שכאלה. למרות זאת, ישנם קווי פעולה שישראל יכולה לנקוט תוך כדי ניצול יתרונותיה היחסיים:

סיוע כלכלי לבעלי ברית פוטנציאליים בסוריה ולבנון – כאמור, לפחות בזירה הצפונית לרשות ישראל עומד יתרון הסמיכות הגאוגרפית ואף הנוכחות הפיזית בשטח שאין לקטר, ואותם היא יכולה לנצל לטובתה. מומלץ כי ישראל תשקיע משאבים ניכרים בצירי סיוע לאוכלוסייה המקומית, בפרט מקרב המיעוטים. המיזם שעליו דווח לאחרונה – מתן היתרים לתושבים סורים לעבוד בתחומי הגולן הישראלי – הוא צעד חיובי בכיוון זה. ישראל יכולה לנסות להיעזר לצורך כך במדינות מפרציות אחרות אשר מעוניינות לצמצם את ההשפעה הקטרית בסוריה.

⁴⁴ ראה במחקר שצוטט קודם לכן: [Gulf Bailout Diplomacy](#).

אפשרות נוספת שניתן לשקול היא ניצול תשתית הצינורות הקיימת בין ישראל וירדן כדי להעביר דרכה מים מותפלים וגז טבעי לסוריה – הזקוקה לשניהם. בהתחשב בכך שבתשתית הקיימת ממילא זורמות כמויות ניכרות של מים וגז, סביר שהגדלה מסוימת שלהן – כדי שירדן תעביר אותן בתורה בפרופיל נמוך צפונה – יכולה להתבצע מבלי לעורר תשומת לב רבה.

באופן ספציפי, מבין כל מדינות האזור מי שיכולה להיות בעלת הברית המרכזית של ישראל לעניין זה היא איחוד האמירויות – בה יש שילוב של חשש מקטר, נכונות לפעול בשיתוף פעולה גלוי יחסית עם ישראל, ומשאבים משמעותיים. המדינה המפרצית אף התבלטה בעניין המיוחד שגילתה בסוריה עוד בתקופת משטר אסד, כאשר הייתה בין הראשונות שנרמלו איתן את היחסים בעשור הקודם, זמן רב לפני נפילתו.⁴⁵

תחרותיות בתחום התשתיות – במישור האזורי הכללי יותר, על ישראל לפעול בשיתוף פעולה עם בעלות בריתה המתנגדות לקטר כדי לסכל את התוכנית התורכית-קטרית להקמת מסדרון תחבורתי ואנרגטי דרך תורכיה לאירופה. פרויקט "דרך הפיתוח" שהוזכר קודם לכן עלול לצמצם את התחרותיות של מיזם ה-IMEC שהושק בתקופת ממשל ביידן ונועד לעבור בין מאע"מ, סעודיה, ירדן וישראל. ההיבט הפוליטיבי של ההמלצה הזאת הוא שישראל תפעל באופן מואץ לקדם מיזמים בשטחה ובשטח ירדן כדי לקדם את המסדרון. ככל שה-IMEC יצליח יותר ויתקדם מהר יותר, כך תהיה המוטיבציה של מדינות אחרות לשתף פעולה עם היוזמה התורכית-קטרית נמוכה יותר.

חיזוק מש"ב – בנוסף, מומלץ שישראל תחזק באופן משמעותי את סוכנות הסיוע שלה – מש"ב, בין היתר בתקציבים שיוסטו מתקציב הביטחון. בשנת 2024 הוקצו למש"ב 7.9 מילון שקל בלבד⁴⁶ – המהווים בהערכה גסה פחות מחצי אחוז מהסכום שקטר תורמת למטרות דומות ברחבי העולם. סביר כאמור שהיא לא תוכל להתחרות במשאבים העצומים שעומדים לרשות מדינות המפרץ, אולם כאמור במדינות בעלות תמ"ג נמוך – גם לסכומים קטנים יחסית (שמנוצלים נכון) עשויות להיות השפעות גדולות. על רקע הגידול הניכר המסתמן בתקציב הביטחון בשנים הקרובות, ייתכן שנכון להסיט חלקים קטנים ממנו גם למטרות כאלו. במחיר עלות של מטוס קרב לשנה ניתן לבצע השקעות ממוקדות שיניבו תועלת רבה הרבה יותר ממה שגם אלף פצצות אינן יכולות לספק.

רתימת בעלות ברית מערביות – קו פעולה נוסף שישראל יכולה לנקוט הוא מאמצים דיפלומטיים מול ארה"ב ומדינות אירופה במקרים שבהם ניתן להוכיח שכספים קטריים מופנים לגורמים אסלאמיסטיים באופן שחוצה את הקווים האדומים של מדינות אלו או פוגע בישראל ובעלות בריתן האחרות באזור. מאמצים אלו אינם חייבים להיעשות דווקא מול מנהיגי המדינות, אלא גם מול בתי המחוקקים או אפילו באמצעות הגשת תביעות באמצעות "קבלני משנה" פרטיים.

⁴⁵ Joseph Daher, The Dynamics and Evolution of UAE-Syria Relations: Between Expectations and Obstacles, *European University Institute*, 2019

⁴⁶ ראה באתר הכנסת: [תקציב משרד החוץ הוצג לוועדת המשנה למדיניות חוץ והסברה](#).

סיכום: ההשקעות הקטריות – בין ריאליזם לאסלאמיזם:

הכספים הקטריים לרוב מזוהים עם "עוצמה רכה" – בין אם מדובר בערוץ אל-ג'זירה, תרומות לאוניברסיטאות יוקרה בארה"ב או אירועי ספורט נוצצים דוגמת המונדיאל. אין ספק שעוצמה רכה ותמיכה בתנועות אסלאם רדיקלי ברחבי העולם מהוות חלק מרכזי ממדיניות החוץ שלה, ובכלל זה באופן שבו היא עושה שימוש ברווחי הנפט והגז שלה. לצד זאת, הנתונים המובאים במסמך זה מראים היבטים נוספים ופחות מוכרים של השקעותיה באזור.

אין להסיק מכך שלא עסקתי ברובד האידאולוגי של המדיניות הקטרית, שלדעתי אפשר להמעיט בחשיבותו. אולם עדיין, הסתכלות דרך המשקפיים האידאולוגיים-אסלאמיסטיים לבדן אינה יכולה לספק תמונה ברורה מספיק של מדיניותה האזורית של דוחה. אומנם מצד שני, יש במחקר הכרה רחבה באסטרטגיית הגידור שהיא נוקטת ביחסיה עם המדינות השכנות, אולם למיטב הבנתי טרם נעשה מיפוי של האופן שבה האסטרטגיה הזו משתקפת בהשקעות הפיננסיות שלה. במובן זה, המאמר יכול לסייע בהשלמת משבצת חסרה בציר שבין ריאליזם ואסלאמיזם במדיניות החוץ הקטרית.

כמובן לא צריכה להיות סתירה בין שני הקצוות הללו. כסף קטרי שמושקע במדינה מסוימת מסיבות "ריאליסטיות" (כמו למשל שימור ההגמוניה הקטרית בתחום הגז) יכול לשמש אותה כמנוף להסטת האליטות או הציבור הרחב שלה לכיוונים רדיקליים יותר. לכן, הוואקום הנוכחי בלבנון ובסוריה שיצרו ההתפתחויות האחרונות במלחמה עלול בסבירות לא מבוטלת לשמש כעילה להגברת האחיזה הקטרית בהן דרך הזרמה מוגברת של כספים. זו התפתחות שחשוב שישראל תעשה ככל שביכולתה לסכל. בהקשר הזה, התלות של קטר בחסות מעצמתית – בין אם תורכיה או ארה"ב – ויתרון של מפרציות אחרות על פניה בכל הקשור להיקף ההשקעות, יכולים להיות נקודות תורפה שעל ישראל לנצל לטובתה. ישראל יכולה לנסות לגייס לצידה מדינות כמאע"מ או סעודיה, וכן לנסות להפעיל עליה לחץ דרך ארה"ב במידה שתזהה שקטר עוברת את הקווים האדומים שלה.

נספח – היקפי ההשקעות הקטריות במדינות נבחרות באזור:

מדינה	סכום השקעה (במיליארדי דולרים, כולל השקעות מתוכננות)
תורכיה	20 ⁴⁷
מצרים	13.28 ⁴⁸

⁴⁷ [Qatari investments in Türkiye flourish as bilateral trade hits \\$2.3B | Daily Sabah, 2023](#)

⁴⁸ שילוב של הסיוע הפיננסי למצרים שהוזכר לעיל וכן על הסכמות להשקעה של 5 מיליארד נכון ל-2022: [Egypt, Qatar sign \\$5 billion in investment deals | Reuters, 2022](#)

עיראק	⁴⁹ 12
אלג'יריה	⁵⁰ 7
עומאן	⁵¹ 5.2
ירדן	⁵² 4.5
סודאן	2.5 (לפחות)

⁴⁹ נראה שהסכום המוזכר בכתבה שלהלן אינו כולל את ה-2.5 מיליארד שמושקעים בפרויקט הענק של טוטאל אנרג'י שהוזכר קודם לכן: [Qatari companies partner with Iraq on \\$9.5bn worth of projects | Business and Economy News | Al Jazeera, 2023](#)

⁵⁰ [Half a century of relations between Qatar and Algeria: Prospects for a promising strategic partnership. Gulf Times, 2024](#)

⁵¹ منتدى اقتصادي عُُماني قطري يناقش الاستثمارات المشتركة

⁵² [Qatari investments in Jordan reach \\$ 4.5 billion, says Saqqaf | Qatar Chamber, 2025](#)